

BIBLIA – słowo pochodzi z języka greckiego i oznacza księgi. Jest to forma liczby mnogiej wyrazu *biblion* oznaczającego pierwotnie łąkę papirusu. Później tak nazwano papirusowy zwój będący jednym z najstarszych materiałów piśmienniczych. Dawne księgi były więc po prostu zwojami, na których zapisywano tekst.

- zbiór tekstów sakralnych, przez Żydów i chrześcijan uznany za księgę świętą, objawioną
- składa się ze Starego Testamentu (46 ksiąg) i Nowego Testamentu (27 ksiąg)

(**Testament** – pochodzi z łaciny od *testamentum* – ostatnia wola, przymierze, oznacza zatem porozumienie między Bogiem a jego ludem.)

- czas powstania: Stary Testament - od XIII w. p.n.e. do I w. p.n.e.
Nowy Testament - od 51 do 96 r. n.e.
- język: Stary Testament- powstawał w języku hebrajskim, niektóre fragmenty w aramejskim i greckim; Nowy Testament - grecki, Ewangelia według św. Mateusza - po aramejsku
- autorzy i podział na części
 - ♦ **Stary Testament** zaczyna się od pięciu ksiąg prawodawcy religii żydowskiej Mojżesza (**Pięcioksiąg** czyli Tory). Pięcioksiąg obejmuje księgi: Rodzaju (Genesis), Wyjścia (Exodus), Kapłańską, Liczb, Powtórzonego Prawa i zawiera dzieje ludzkości od stworzenia świata, dzieje patriarchów od Noego do Mojżesza, wyjście z Egiptu do ziemi obiecanej, historię Izraelitów do śmierci Mojżesza. Po Pięcioksiąg następuje część **Prorocy** (wydarzenia po śmierci Mojżesza, dzieje królestw izraelskiego i judzkiego), a następnie **Pisma** (utwory poetyckie - między innymi Księga Psalmów i Pieśń nad pieśniami, dzieła filozoficzne, księgi historyczne).
 - ♦ **Nowy Testament** zawiera **Księgi historyczne** t.j. cztery Ewangelie spisane przez Mateusza, Marka, Łukasza, Jana (opowiadają one o życiu i działalności Jezusa) oraz Dzieje apostołów (przedstawiające działalność św. Piotra i Pawła); **Księgi dydaktyczne** (listy św. Pawła) i **Księgi prorockie** (Apokalipsę).
- przekłady Biblii
 - a) Septuaginta - najstarszy i pierwszy przekład z języka greckiego powstał pomiędzy 250 a 150 rokiem p.n.e w Aleksandrii, tłumaczyło go 70 Żydów sprowadzonych z Jerozolimy (stąd nazwa – łac.*septuaginta* – siedemdziesiąt).
 - b) Wulgata (od łac. *vulgatus* - powszechny, przystępny) - łaciński przekład Biblii z IV wieku przypisywany św. Hieronimowi; uznany za obowiązujący w kościele rzymskokatolickim, wzór tłumaczeń na języki narodowe.
 - c) Biblia królowej Zofii z XV w.;
 - d) Biblia Jakuba Wujka - przed wydaniem Biblii ks. Jakuba Wujka były dwa przekłady Biblii Królowej Zofii z 1455 r. i Biblia Leopolity z 1561 r. Przetłumaczona przez jezuitę ks. Jakuba Wujka w 1599 r. z Wulgaty to epokowy przekład katolicki, proste i zrozumiałe a jednocześnie posiadające namaszczonego styl. Biblia ks. Jakuba Wujka była przed Biblią Tysiąclecia przekładem liturgicznym w Polsce.
 - e) Biblia Tysiąclecia - jeden z najważniejszych przekładów Pisma Świętego wydanym na tysiąclecie chrztu Polski, zwana również Biblią Tyniecką, wydana w 1965 r.

Znaczenie Biblii

Jest świętą księgą społeczeństw chrześcijańskich i wyznawców judaizmu

- ♦ pokazuje, jaki jest w rozumieniu chrześcijańskim sens świata i życia ludzkiego
- ♦ jest źródłem kultury moralnej
- ♦ stanowi ważne dzieło literackie
- ♦ w naszym języku funkcjonują związki frazeologiczne, które swój rodowód biorą z Biblii

Wielogatunkowość Biblii

- rodzaje literackie w Biblii - poezja i proza
- przykłady gatunków: przypowieść, kazanie, pieśń, epos, hymn, saga rodowa, psalm

przypowieść (parabola) - gatunek literatury moralistycznej, utwór narracyjny, w którym przedstawione postacie i zdarzenia nie są ważne ze względu na swe cechy jednostkowe, lecz jako przykłady uniwersalnych prawideł ludzkiej egzystencji, postaw wobec życia i kolei losu. Właściwa interpretacja przypowieści wymaga przejścia od jej znaczenia dosłownego do ukrytego.

Przykłady przypowieści biblijnych: o samarytaninie, o synu marnotrawnym, o siewcy

kazanie - przemówienie religijne, wykładające podstawy wiary bądź przekazujące nauki moralne.

psalm - hebrajska pieśń religijna o charakterze modlitewno- hymnicznym

Wybrane pojęcia z Biblii

dekalog - dziesięć przykazań objawionych Mojżeszowi na górze Synaj przez Boga, wyrytych na kamiennych tablicach. Są one podstawą moralności żydowskiej i chrześcijańskiej.

apokalipsa - wizja końca świata i sądu ostatecznego. Biblia zawiera Apokalipsę św. Jana (nie jest to jedyna, ale najważniejsza apokalipsa w Biblii). Proroctwo św. Jana napisane jest szczególnym językiem - pełnym symbolicznych obrazów i znaków (siedem trąb i siedem pieczęci, czterej jeźdźcy apokalipsy, smok walczący z kobietą i inne). Pokazuje walkę dobra i zła, upadek ludzkości i przywracanie ładu świata.

Wybrane postacie z Biblii

Mojżesz - prawodawca Izraela, wyprowadził Żydów z Egiptu, kontaktował się z Bogiem

Dawid - król izraelski, wzór władcy. Biblia podaje, iż jest on autorem psalmów (w rzeczywistości psalmy stworzyło wielu ludzi). Strzelając z procy zabił olbrzyma Goliata.

Salomon -syn Dawida, król izraelski. Dbał o kulturę i gospodarkę państwa, unikał wojen. Zasłynął ze swej niezwykłej mądrości.

Hiob - dla wypróbowania jego pobożności poddany próbie - pozbawiony majątku i dzieci, dotknięty trędem znosi wszystko cierpliwie nie tracąc wiary w sprawiedliwość boską. Jego cierpienie jest niezawinione

Wybrane wyrazy i wyrażenia o rodowodzie biblijnym

hiobowa wieść - bardzo smutna wiadomość

Eden - kraina szczęścia (w Biblii - raj)

zakazany owoc - zakazana przyjemność (w Biblii - jabłko zerwane przez Ewę)

manna z nieba - nieoczekiwana pomoc (w Biblii - wędrującemu pod wodzą Mojżesza narodowi izraelskiemu Bóg zsyłał z nieba jadalne ziarno zwane manną).

Judasz - zdrajca (w Biblii - apostoł, który zdradził Chrystusa)

Sodoma i Gomora - gniazdo rozpusty (w Biblii - miasta rozpusty skazane przez Boga na zagładę)

stanąć jak słup soli - znieruchomieć (w Biblii - Bóg uratował z Sodomy Lota i jego żonę, którzy wychodząc z miasta mieli nie oglądać się za siebie. Kobieta nie posłuchała nakazu i została zamieniona w słup soli).

sprzedać coś za miskę soczewicy -oddać coś bezcennego za rzecz o małej wartości (w Biblii - za miskę soczewicy głodny Ezaw, wróciwszy z pola, sprzedał młodszemu bratu

Styl Biblii

Styl - zespół środków językowych, wykorzystanych przez autora wypowiedzi

- ♦ obecność różnorodnych środków artystycznych - apostrof, symboli, alegorii, peryfraz (czyli omówień - np. zamiast słowa Bóg używa się Pan Izraela)
- ♦ charakterystyczne słownictwo: Arka Przymierza, prorok, faryzeusz, mesjasz

Nawiązania do Biblii

Aluzja - wzmianka mająca wzbudzić określone skojarzenie

Wisława Szymborska: „Na wieży Babel” (motyw niegdyś sobie bliskich mężczyzny i kobiety, którzy teraz nie potrafią się porozumieć)

Stylizacja - celowe wprowadzenie do wypowiedzi pewnych istotnych właściwości stylu innego

Stylizacja biblijna polega na:

1. przyjmowaniu biblijnej formy językowej, przejmowaniu gotowych metafor, alegorii, porównań
2. układaniu opisywanych zdarzeń na wzór wydarzeń biblijnych

Adam Mickiewicz: Widzenie księdza Piotra (III cz. „Dziadów”), Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego
Jan Kasprzowicz: Dies irae, Piotr Skarga: Kazania

Obecność motywu biblijnego (np. Boga, Chrystusa, szatana)

Bogurodzica

Jan Kochanowski: Czego chcesz od nas Panie za twe hojne dary

Franciszek Karpiński: Bóg się rodzi

Czesław Miłosz: Piosenka o końcu świata.

Do Biblii nawiązuję również poniższy wiersz Z. Herberta *Domysły na temat Barabasz*

Co stało się z Barabaszem? Pytałem nikt nie wie
Spuszczony z łańcucha wyszedł na białą ulicę
mógł skręcić w prawo iść naprzód skręcić w lewo
zakręcić się w kółko zapiąć radośnie jak kogut
On Imperator własnych rąk i głowy
On Wielkorządca własnego oddechu

Pytam bo w pewien sposób brałem udział w sprawie
Zwabiony tłumem przed pałacem Piłata krzychałem
tak jak inni uwolnij Barabasz Barabasz
Wołali wszyscy gdybym ja jeden milczał
stałoby się dokładnie tak jak się stać miało

A Barabasz być może wrócił do swej bandy
W górach zabija szybko rabuje rzetelnie
Albo założył warsztat garncarski
I ręce skalane zbrodnią
czyści w glinie stworzenia

Jest nosiwodą poganiaczem mułów lichwiarzem
właścicielem statków - na jednym z nich żeglował Paweł do Koryntian
lub - czego nie można wykluczyć -
stał się cenionym szpiclem na żołdzie Rzymian

Patrzcie i podziwiajcie zawrotną grę losu
o możliwości potencje o uśmiechy fortuny

A Nazareńczyk
został sam
bez alternatywy
ze stromą
ścieżką
krwi

Proponowane zadanie:

Do jakiej sytuacji biblijnej odwołuje się wiersz współczesnego poety Zbigniewa Herberta? Na czym polega odmienność wersji poetyckiej od biblijnego przekazu?